

הוצאת ילדים מהבית - באילו מקרים?

מסגרות השמה חוץ-ביתית לילדים שאינם יכולים לגדול בחיק משפחתם הביולוגית הן חלק ממערך השירותים של מערכת הרווחה במדינות מפותחות. החלטה על הוצאת ילד מביתו הינה הרת גורל אומנם במקרים מסוימים ננקטת פעולה זו ללא כל הצדקה. עו"ד אסף דוק מסביר מי הוא קטין נזקק, כיצד חוק הנוער מגן על ילדים העוברים התעללות ובאילו מצבים יש להוציא ילד מביתו.

הסיבות לצורך בהשמה חוץ-ביתית מגוונות ונעות על רצף, דרך הזנחה פיזית והזנחה רגשית ועד למצבי סיכון או סכנה, המאיימים על רווחתם של הילדים ואף על חייהם. המסגרות המקובלות הן אומנה במשפחה או במשפחת קרובים, הוסטלים ופנימיות מסוגים שונים. יחד עם זאת, ישנם מצבים בהם הוצאת ילד מחיק משפחתו איננה מוצדקת.

כיצד החוק בישראל מתייחס להוצאת ילדים מבתיים?

בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל, ההנחה המקובלת הייתה כי הורים מגדלים את ילדיהם כמיטב יכולתם והמושג של התעללות בילדים בתוך המשפחה לא היה מוכר. בשנות השבעים, גברה ההכרה בתופעה זו וכמענה קמה האגודה להגנת הילד אשר פעלה בחקר נושא ההתעללות בילדים, לטיפול בתופעה ולהגברת המודעות בקרב נותני השירותים החברתיים, המחוקק והציבור הרחב, דבר שהוביל לחקיקת סימן חוק הנוער, התש"ך, 1960.

מיהו קטין נזקק?

סעיף 2(6) לחוק הנוער מגדיר מיהו קטין נזקק - "מי ששלומו הגופני או הנפשי נפגע או עלול להיפגע מכל סיבה אחרת". קטין נזקק הוא לדוגמה ילד בסיכון, ילד שנפגע על ידי ההורה או האדם האחראי עליו, ילד שעובד שלא כחוק, ילד משוטט או ילד שביצע עבירה פלילית. אם למרות התערבויות קודמות, הקטין עדיין נתון בסיכון, יכול העובד הסוציאלי לפנות לבית המשפט לנוער, על מנת לקבל צו הוצאה ממשמורת. במידה וקיים סיכון של ממש לשלומו של הקטין אם יישאר בחזקת הוריו, יכול העובד הסוציאלי לבקש מבית המשפט הוצאה ממשמורת ההורים למקום מוגן. צו זה ניתן לתקופה מוגבלת, שבמהלכה יציג העובד הסוציאלי לבית המשפט עדכונים לגבי מצבו של הקטין.

מה העונש בגין התעללות בקטינים וחסרי בידי אחראי?

לפי סעיף 323 לחוק העונשין, על הורה או אחראי על קטין מוטלת החובה לספק לו את צרכי מחייתו, לדאוג לבריאותו, למנוע התעללות בו, חבלה בגופו או פגיעה אחרת בשלומו ובבריאותו. המפר את חובה זו דינו עד שלוש שנות מאסר. כמו כן, לפי סעיף 368(ג) אחראי על קטין או חסר ישע המבצע בו מעשה התעללות גופנית, נפשית או מינית דינו עד תשע שנות מאסר.

כיצד חוק הנוער מגן על ילדים הסובלים מהתעללות?

חוק הנוער, התש"ך-1960, מגדיר מי הם הילדים אשר זקוקים להגנה מפני הוריהם; ילדים שהוריהם אינם ממלאים את חובותיהם כלפיהם - משום שאינם מסוגלים ובין משום שהם מזניחים את חובותיהם. החוק קבע מצבים נוספים בהם יש להגדיר קטינים כנזקקים ולקבוע כי הם יועמדו תחת השגחה או יוצאו מבית הוריהם. כמו כן, החוק עוסק בדרכי טיפול, בחובות פקידי הסעד, בהליך המשפטי ובזכויות הילדים וההורים בהליך המשפטי.

חוק הנוער מגדיר את סמכויות פקיד הסעד לגבי "קטין נזקק" (קטין בסיכון). סעיף 11 בחוק הנוער מסמיך את פקיד הסעד לנקוט בכל האמצעים הדרושים לדעתו במידה והוא סבור כי הקטין הוא נזקק ונשקפת לו סכנה תכופה או שהוא זקוק לטיפול רפואי או אחר שאינו סובל דיחוי. וזאת בכדי למנוע את אותה סכנה ולאפשר את מתן הטיפול אך ללא הסכמת האחראי על הקטין. כלומר, פקיד הסעד מוסמך, במצבים שאינם סובלים דיחוי, לכפות על קטין טיפול - באמצעות צו חירום. הוצאת קטין מביתו באמצעות צו חירום לא תהיה לתקופה שתארך משבעה ימים; לאחר מכן דרוש אישור מבית-המשפט.

כיצד החוק מתבטא הלכה למעשה?

חוק הנוער נותן מענה לילדים ולחסרי ישע כאשר נתונים הם לסכנה ממשית בידי האחראים להם. אומנם לעיתים ילדים מוצאים מבתיים טובים ללא כל הסבר הגיוני. ניתן לראות כדוגמה מצבים בהם ילד המגיע מבית טוב מספר בגן, בבית ספר או לעובד סוציאלי כי הוא ואביו "הלכו מכות בצחוק". לעיתים סיפורים אלה מתקבלים באופן מוגזם בקרב השומעים אותם אשר מחליטים להודיע באופן מידי לגורמי החוק, ללא הסבר מוצדק להורים. עקב כך, הורים מקבלים זימון לחקירה במשטרה או שמגיעים נציגים ממשד הרווחה כדי לבדוק את העניין, דבר אשר יכול להיגרר עד כדי הוצאת הילד ממשפחתו. תרחישים אלו עלולים לקרות בכל משפחה אך הפגיעים ביותר לכך אלו העולם החדשים שאינם מכירים את החוק, את השפה ולא יודעים כיצד לפעול ולהתנהל מול הרשויות.

מה ניתן לעשות במידה ובית המשפט החליט להוציא ילד מביתו?

כאשר הוחלט להוציא את הילד מביתו, ייפתח נגד המשפחה הליכים משפטיים בבית המשפט לנוער מצד משרד הרווחה. על המשפחה להוכיח באמצעות עו"ד פלילי כי הילד הוצא מביתו ללא הצדקה. משרד הרווחה יבדוק את מסוגלות ההורית של ההורים באמצעות מבחן, לו השפעה מכרעת על ההחלטה הסופית.

במידה והוחלט במסגרת הדיונים בבית המשפט להוציא את הילד לפנימייה, ישנה אפשרות לבקש דיון חוזר ולהציג את הפעולות שההורים נקטו בכדי להשתפר. כמו כן, הורים יכולים לבקש לאחר מספר חודשים לבצע את מבחן המסוגלות ההורית.

במקרים בהם הוחלט לשלוח את הילד למשפחת אומנה, על המשפחה לשנות את אורח חייה לחלוטין תוך ניתוק קשריה עם הסביבה הקבועה. כמו כן עליה להיות בקשר עם משרד הרווחה באופן רציף על מנת להשיב את הילד לחיקה.

לייעוץ ראשוני בנושא ניתן ליצור עימנו קשר בטלפון **052-6885006** או להשאיר פרטים ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.